

‘Discrimineren is een mensenrecht’

De Vlaamse hoogleraar Matthias Storme staat op de bres voor de persoonlijke vrijheid. Paradoxaal genoeg vindt hij daarin het mensenrechtenactivisme tegenover zich. Storme verwijt hun simplisme en een gebrek aan historisch inzicht. Op 2 januari krijgt de rechtsgeleerde de Prijs voor de Vrijheid uitgereikt.

Henk Rijkers

“Juridisch worden wij meer en meer opgekweekt om simplistisch te denken. We zijn een cultuur aan het creëren waarin de nuances, finesses en subtiliteiten van het recht vervangen worden door een paar absolute principes ‘waar toch niemand tegen kan zijn?’. Want wie is er nu tegen antidiscriminatie, wie tegen mensenrechten?” Matthias Storme (45) mag op 27 januari in Antwerpen de Prijs voor de Vrijheid in ontvangst nemen. Daarmee treedt de Vlaamse rechtsgeleerde in de voetstappen van Ayaan Hirsi Ali, die hem vorig jaar kreeg uitgereikt. Het is een prijs voor mensen “die zich bijzonder verdienstelijk hebben gemaakt voor de verdediging van de persoonlijke vrijheid”. Storme krijgt hem voor “zijn intellectuele moed” bij het bestrijden van het “politiek-correcte conformisme in Vlaamse intellectuele kringen en zijn vasthoudendheid in het bestrijden van wetgeving die de vrijheid van meningsuiting ondermijnt”, aldus de uitreikende instantie, de klassiek-liberale club Nova Civitas.

‘Theocratie van mensenrechten’

De Antwerpse hoogleraar en advocaat vestigde de aandacht op zich door de vergaande Belgische antidiscriminatiewet aan te vechten wegens schending van het grondwettelijke recht op vrije meningsuiting.

Storme: “Ik heb een procedure opgestart bij het Belgisch Grondwettelijk Hof tegen de antidiscriminatiewet en heb daarmee gedeeltelijk succes behaald. Ik was natuurlijk liever verder gekomen, maar het is toch in ieder geval een stap vooruit dat de meest verregaande punten van die wet door het Hof zijn afgevlakt. Overigens vind ik het geen goede zaak dat je zo’n Hof nodig hebt om de politici op hun plaats te zetten. De democratie zou gezond genoeg moeten zijn om dat zelf te doen.”

Maar meer nog viel Storme op door zijn vierkante veroordeling van het Vlaams Blok-arrest, waarmee de Belgische rechter die partij tot een verboden organisatie maakte. Vanuit de hoek van de gevestigde politiek kwam hem dat op veel kritiek te staan.

Storme, laconiek: “Die reacties zeggen natuurlijk minstens zoveel over degenen die ze zeggen, als over mij.”

Maar hij geeft wel toe dat hij zijn eigen kritiek op het Vlaams Blok-arrest ook stevig heeft verwoord: “Soms moet je een beetje uitdrukkelijker en scherper zijn dan intrinsiek noodzakelijk om gehoord te worden.”

Grondwet

We spreken met Storme op de Universiteit Antwerpen, op de dag dat het Europe Parlement met veel fanfare de nieuwe ‘Europese grondwet’ aanneemt. Een nieuwe overwinning voor het mensenrechten-simplisme?

Storme ziet weinig verschil meer tussen de theocratie in Iran en die van de mensenrechten in West-Europa:

“In de Europese grondwet begint dit gevaarlijke vormen aan te nemen. In het Handvest van de Rechten en Vrijheden staan gevaarlijke bepalingen, die nog verder reiken dan gelijkaardige bepalingen uit het Europees Verdrag voor de rechten van de Mens die nu reeds door het Europees Hof van de Rechten van de Mens in Straatsburg misbruikt worden.”

Een voorbeeld van zo'n bepaling?

“Ik doel niet op de eigenlijke fundamentele vrijheden natuurlijk, maar op algemene bepalingen zoals het algemeen discriminatieverbod en de anti-misbruikbepaling. Die bepalingen in het handvest kunnen nog meer schade berokkenen dan de gelijkaardige bepalingen uit het EVRM (art. 17 EVRM), omdat het handvest nog veel meer zogenaamde mensenrechten erkent. Hoe meer rechten, hoe minder ze waard zijn. Ieder recht perkt immers alle andere in. Dus hoe meer rechten je toevoegt, hoe meer je de werkelijke basisrechten hebt ingeperkt. Allerlei rechten hebben de status van mensenrecht gekregen: van het recht op betaalde vakantie tot het recht op de toegang tot nutsvoorzieningen. De echt fundamentele vrijheden worden daardoor ingeperkt. Daarbovenop komen dan bepalingen zoals die anti-misbruikbepaling die stelt geen van de rechten en vrijheden gebruikt mogen worden om ook maar één van de rechten en vrijheden af te schaffen of te beperken. Als dit op hetzelfde recht betrekking heeft kan dit zinvol zijn: je mag de vrijheid van meningsuiting niet gebruiken om diezelfde vrijheid af te schaffen. Maar zoals het er nu staat mag de vrijheid van meningsuiting zelfs niet gebruikt worden om het recht op betaalde vakantie in te perken! Wat is dat dan voor een vrijheid?”

Gruwelijk

Matthias Storme vindt zijn eigen positie als verdediger van fundamentele vrijheden paradoxaal. “Ik moet die verdedigen tegen hen die zich op die zogenaamde mensenrechten beroepen om de fundamentele vrijheden te fnuiken.”

Hij ziet grote gevaren voor de persoonlijke vrijheid. “Ik vind de hele antidiscriminatiewetgeving toegepast op private personen gewoon fout als juridisch uitgangspunt. Het is een fundamenteel gebrek aan onderscheid tussen privaat en publiek, tussen overheid en niet-overheid. Het verdwijnen daarvan is het kenmerk van de totalitaire staat. Men zegt immers: het gebruik van de vrijheid moet gerechtvaardigd worden, terwijl het juist het ingrijpen in de vrijheid van de overheid is, dat telkens opnieuw gerechtvaardigd moet worden. Anders kom je op totalitaire redeneringen uit. De grenzen die men stelt aan de vrijheid van handelen, moeten gebaseerd zijn op objectieve rechtsnormen, en niet daarop of men erin slaagt om elk onderscheid dat men maakt ook in de ogen van de rechter waarvoor men gedagvaard wordt redelijk te verantwoorden. Bepaalde soorten gedragingen aanvaarden wij als zodanig niet in de samenleving, ongeacht tegenover wie. Diefstal is strafbaar omdat het diefstal is, en niet omdat je daarmee de bestolene discrimineert tegenover andere mensen. Maar volgens sommigen vandaag is discriminatie veel erger dan een ander misdrijf (zie verder mijn commentaar bij het Vlaams Blok arrest), en krijg je dus dit soort kromme redeneringen om strafbaarstellingen te rechtvaardigen. Nog vaker vind je dat bij strafverzwarringsgronden. Ik vind het bijvoorbeeld gruwelijk dat in ons strafwetboek de straf voor een moord, verwonding, diefstal e.d. verschilt, naargelang de motieven voor die moord. Als het moordmotief racistisch is, wordt je strenger gestraft, dan iemand die uit willekeur moordt. Dat betekent dat iemand die zonder reden vermoord wordt, minder beschermd wordt dan iemand

die vermoord wordt om zijn godsdienst, huidskleur of politieke overtuiging. Zo ver zijn we al doorgeslagen.”

Discrimineren als mensenrecht

De antidiscriminatiewetgeving in België heeft een draconische reikwijdte. “Zodra men de strikte privé-kring uitgaat, dus ook in het café, zijn je uitlatingen juridisch gecontroleerd en ingeperkt. Alles is onderworpen aan het discriminatieverbod. Dat klinkt allemaal heel mooi, maar het betekent dat de rechtsorde kan verlangen dat de burger ieder woord kan rechtvaardigen dat hij in een maatschappelijk omgeving uitspreekt. Discriminatie is zo ruim gedefinieerd, dat daar elke ongelijke behandeling onder valt op welke grond dan ook. Nou ja, wat je ook doet in je leven, je zult mensen altijd ongelijk behandelen, en meestal zonder kwade opzet. Om het scherp te stellen heb ik provocerend maar heel bewust gesteld dat het recht om te discrimineren een fundamenteel mensenrecht is. Dan zeggen mensen: ‘Je bedoelt zeker het recht om bepaalde gerechtvaardigde keuzes te maken?’ Nee! Ik bedoel juist het recht om keuzes te maken *zonder* die te hoeven rechtvaardigen. Het is essentieel voor een democratische samenleving dat het recht je niet kan verplichten alles wat je doet objectief te rechtvaardigen en te laten toetsen door een rechter aan de hand van weet ik veel welke ideologische opvattingen of heersende moraal.”

Dubbelzinnig en hypocriet

“Juist om deugden als verantwoordelijkheid, trouw, solidariteit en dergelijke een kans te geven, moet je mensen de vrijheid geven. Die deugden passen niet in een juridische logica. Een werkgever die sollicitanten beoordeelt, kan juridisch alleen maar die persoon in dienst nemen die volgens de normen van de rechtsorde het meest geschikt is. Dat betekent dat je als werkgever niet meer kunt doen, wat mijn overgrootvader deed. Namelijk de vraag stellen: wie van de sollicitanten heeft dit werk het hardste nodig? Wie heeft er bijvoorbeeld een groot gezin? Er zijn dus allerlei vormen van zinvolle solidariteit die onmogelijk worden in samenlevingen die, net als Nederland, in hun Grondwet als artikel 1 het antidiscriminatiebeginsel plaatsen. En die het niet alleen toepassen op de overheid, waar het op zijn plaats is, maar ook op private verhoudingen. Want nooit heb ik aangevochten dat de overheid verplicht is tot gelijke behandeling. Daar is het namelijk de keerzijde van haar monopoliepositie. Het antidiscriminatiebeginsel moet dus evenzeer gelden voor grote organisaties die een monopoliepositie bezitten. Ik vind het echter een onding, zodra het ook toegepast wordt op het handelen van privé-personen zonder zo'n monopoliepositie.”

Eigen legitimiteit

“De vrijheid van de burgerlijke samenleving is de essentie van scheiding van kerk en staat: dat de staat niet één religie of moraal mag opleggen, dat er een onderscheid is tussen recht en fatsoen. Het is een heel oud principe uit het Romeinse tijd. Toen al stelde men dat er twee orden zijn die elk hun eigen legitimiteit hebben. De juridische orde heeft een eigen legitimiteit die kan niet worden teruggebracht tot zijn overeenstemming met de morele orde. Omgekeerd gelden er in de morele orde aanspraken en verantwoordelijkheden die niet teruggebracht kunnen worden tot de rechtsorde. Simplistische geesten noemen dat hypocriet. Het wordt niet meer begrepen. Men beschouwt dat als dubbelzinnig, terwijl het essentieel is voor een pluralistische maatschappij. Het recht is *In necessariis unitas*, waarin het absoluut noodzakelijk is dat regels voor iedereen geldig zijn, moet je die maken, maar *in dubiis libertas*: de moraliteit vereist een vrijheid om moreel te kunnen handelen. De vrijheid van meningsuiting is *per definitie* de vrijheid om een afwijkende mening te uiten, dus een mening die mogelijk vanuit een andere moraliteit als immoreel worden beschouwd. Een van de grootste negentiende-eeuwse juristen, Friedrich Carl von Savigny, heeft dat schitterend

uitgedrukt: 'het recht dient de moraliteit niet door haar gebod op te leggen maar door de mensen een ruimte van vrijheid te geven', ruimte zonder dewelke hij niet moreel kán handelen'¹. Ik vind dat een grondslag van onze rechtsorde, die zwaar onder druk is komen te staan."

Homofob

"Ik ben ervan overtuigd dat een antidiscriminatiewetgeving zeer nadelig is voor een open samenleving. Het zet er een domper op. Wie dat kan, zal zijn activiteiten zoveel mogelijk van de samenleving gaan afschermen en strikt privé houden, als men de bemoeizucht van de overheid niet wenst. Een voorbeeld: wanneer ik publiekelijk een appartement wil verhuren, kan ik door om het even welke gefrustreerde kandidaat-huurder voor de rechter gesleept worden en verplicht worden te rechtvaardigen waarom een ander het gekregen heeft. Als ik dan toegeef dat ik iemand de huur gegund heb, omdat ik hem aardiger vind of omdat hij het harder nodig heeft, riskeer ik het voor de rechter te verliezen. Slechts als ik er een zuivere winstlogica op na hou, win ik het voor de rechter probleemloos. Alleen dáár is juridisch niets tegen in te brengen. Is dat soms wat het antidiscriminatie-activisme wil? Intussen zal ik er wel voor oppassen mijn appartement nog openlijk aan te bieden. En dat betekent weer dat wie niet in mijn netwerk zit, geen kans krijgt. De uiteindelijke slachtoffers van de antidiscriminatiewet zijn precies die zwakken, voor wie hij officieel gemaakt is." Volgens Storme spinnen wel de goed georganiseerde minderheidsgroepen garen bij de antidiscriminatiewetgeving. "Via de antidiscriminatiewetgeving bouwen die hun machtspositie in de samenleving uit. Zo kunnen zij belangrijke overheidsposities in handen krijgen en aan cliëntelisme doen. Hoewel ik met geen woord van hen gerept had, hebben de homo-organisaties mij hierop zwaar aangepakt. Vanwege die uitspraak, voelden zij zich blijkbaar zo betrap, dat zij mij genomineerd hebben als 'homofob' van het jaar."

Voorkeursbehandeling

"Ik heb een Franstalige collega, die op sommige vlakken heel andere denkbeelden heeft, duidelijk aan de linkerzijde van de politiek. Een heel integer man, Philippe van Parijs. Hij heeft eveneens problemen met de antidiscriminatie, omdat hij vindt dat het meritocratie bevestigt: het geeft aan wie al heeft. Als je steeds de meest geschikte persoon een functie moet geven, is het diegene die al het meest heeft die nog méér krijgt.. Dan kun je wel weer zeggen dat je positief kunt discrimineren, maar ten eerste is aangetoond dat positieve discriminatie opleggen achtergestelde groepen uiteindelijk niet helpt. Bovendien geraak je moreel volledig in interne contradicties verstrikt: je kan niet de non)discriminatie opleggen en tegelijk aan zagezegde positieve discriminatie doen. Positieve discriminatie houdt in dat iemand bevoordeeld wordt, niet omwille van zijn persoonlijke noden, maar omdat hij tot een achtergestelde groep behoort (eufemistisch wordt dit ook doelgroepenbeleid genoemd). De rechtvaardiging daarvan - anders dan van een normaal sociaal beleid ten gunste van de zwakkeren als personen - wordt dan vaak gevonden in een historische *Wiedergutmachung* voor fouten uit het verleden. Zwarten in de VS worden bevoordeeld, niet omdat ze individueel sociale noden hebben, maar omdat hun voorouders gediscrimineerd werden en dit dus nu door omgekeerde discriminatie dient te worden rechtgezet, zelfs al gaat het om afstammelingen in de vijfde of verdere generatie. Zoals een Amerikaanse kennis aantoonde, is dit absurd. Immers, ook vrouwen vormden een achtergestelde groep; en dus moeten we iedereen die van een vrouw afstamt positief discrimineren vergeleken met wie daar niet van afstamt De absurditeit hiervan is iets duidelijker, maar niet groter dan in de andere gevallen".

¹ "Das Recht dient der Sittlichkeit, aber nicht indem es ihr Gebot vollzieht, sondern indem es die freye Entfaltung ihrer, jedem einzelnen Willen innewohnenden Kraft sichert." (F.C. Savigny, *Das System des heutigen Römischen Rechts*, I, p. 331).

Verplichte moraliteit

“Ik zie nog een andere schadelijke ontwikkeling. Een bepaalde seculiere moraal, voor een groot deel antireligieus, heeft in de open samenleving vanuit democratisch oogpunt terecht de vrijheid gekregen zich te verbreiden, maar is er ook in geslaagd de wetgeving naar zijn hand te zetten. En daar sta ik wat genuanceerder tegenover. Kijk, als iets met democratische middelen tot stand is gebracht, moet ik dat als democraat tot op zekere hoogte accepteren. Je kan bijvoorbeeld vinden dat echtscheiding een kwalijke zaak is, maar dat betekent niet dat als een democratische meerderheid dat invoert, daarmee de rechtsorde immoreel wordt. Ook dan aanvaard ik het onderscheid tussen recht en moraliteit.

Wat we vandaag echter zien - en Buttiglione staat daar voor mij symbool voor - is dat die antireligieuze moraliteit eerst de wetgeving aan zijn wensen heeft aangepast, en nu ook een verplichte moraliteit wordt in de samenleving. Dat je een crimineel wordt, niet omdat je de wet niet respecteert, maar omdat je er een afwijkende mening op na houdt, die je uitdraagt zonder de wet te overtreden. Men gaat wetten maken waarin men ook de gedachten en morele opvattingen gaat verbieden of minstens negatief sanctioneren. Zo zie je dat de scheiding van kerk en staat wordt afgeschaft door de staat, die zich meer en meer wil bemoeien met terreinen die volgens traditionele opvattingen niet de zijne zijn, maar die van de burgerlijke samenleving. En met burgerlijke samenleving bedoel ik niet alleen de kerken, maar alle organisaties op grondslag van vrijwilligheid, waar me vrij is toe te treden en uit te treden - dit in tegenstelling tot de staat tegenover wie je niet het recht hebt om eruit te treden en aan wiens regels je onderworpen bent zolang je op diens territorium verblijft..”

Islam

“Dat laatste criterium zou volgens mij ook veel meer op de voorgrond moeten worden gebracht in het debat met en over de Islam. Want het probleem bij de islam is voor mij net zomin als bij andere religies welke opvattingen zij hebben over een aantal persoonlijke en maatschappelijke vraagstukken. Ik vind dat moslims perfect het recht hebben om er in onze ogen archaische denkbeelden op na te houden, ook over de verhouding tussen mannen en vrouwen. Er is een veel fundamenteelere eis waaraan we echter moeten vasthouden ten aanzien van de islam : aanvaardt men het recht van elke de moslim om uit de islam te treden? Als men dit zonder voorbehoud aanvaardt, moet men ook de vrijheid hebben om welke opvatting ook te koesteren en te verkondigen. Let wel: ik zeg opvatting. Het betekent natuurlijk niet dat je je vrouw mag slaan.

Omgekeerd heeft de staat er zich niét mee te moeien wie door een religie, genootschap of vereniging als lid wordt toegelaten of erkend en wie niet. Deze onthoudingsplicht van de staat als keerzijde van de grondslag van vrijwilligheid van verenigingen in de burgerlijke samenleving is het fundament van de scheiding van kerk en staat. En dat staat nu zwaar onder druk, ja eigenlijk is die scheiding door de antidiscriminatiewet van staatswege afgeschaft.”

Krankzinnig arrest

“U vraagt wat ik onaanvaardbaar vond aan het Vlaams Blokarrest en of het de taak niet is van de rechter om de wet toe te passen. Welnu, de antiracisme- en antidiscriminatiewetgeving is schandelijk, en de eerste verantwoordelijkheid daarvoor ligt bij de politici die ze gemaakt hebben of te laf waren ze tegen te houden, maar het is de plicht van de rechter om die schandelijke wetgeving zoveel mogelijk terzijde te schuiven in plaats van ze nog uit te breiden buiten de letter van de wet en zo op een nog schandelijker manier toe te passen. In de Vlaams-Blok-zaak hebben twee rechtscolleges beslist dat het een politiek proces was dat niet in een rechtbank thuishoorde. Tenslotte heeft men een derde rechtscollege gevonden dat op 21 april 2004 een van haat vervuld arrest heeft gevelde dat strijdig is met de meest fundamentele

vrijheden. Volgens dat arrest is het loutere feit van in het openbaar een pleidooi te houden voor een wetswijziging die een niet gerechtvaardigd onderscheid maakt op basis van nationaliteit (dus nog niet eens ras of etnische afkomst) - ongeacht of dit in hatelijke bewoordingen gebeurt of niet - voldoende om veroordeeld te worden wegens aanzetten tot racisme, is een vereniging die dit herhaaldelijk doet een criminele racistische organisatie en is iedereen die zo'n organisatie ondersteunt, ongeacht op welke wijze, dus ook zonder aan die discriminerende voorstellen te hebben meegewerkt, een misdadiger. Dat is dus krankzinnig. Er is dus zelfs geen medeplichtigheid aan het zogezegde misdrijf vereist om zelf als crimineel te worden veroordeeld. Bij moord of diefstal moet medeplichtigheid worden aangetoond vooraleer je strafbaar bent, maar wanneer het om politiek incorrecte voorstellen gaat, dan ben je al een crimineel door op welke wijze ook met de vereniging mee te werken. *In naam van de vrouw, de homo en de allochtoon*, luidde een boek van Bart Croughs², en inderdaad zij hebben de positie van God ingenomen: hun majesteit schenden is blijkbaar erger dan moord, diefstal en corruptie, allemaal misdrijven waarvoor leden van andere politieke partijen in België zijn veroordeeld. Ik vind het een grote schande dat zo'n uitspraak niet alleen gedaan wordt door een kamer van een gerechtshof, maar ook nog door het hoogste burgerlijk rechtscollege, het Hof van Cassatie, bevestigd wordt³. Ongehoord, zeker als je de kromme redenering ziet waarmee dat Hof zich onttrekt aan de wettelijke verplichting om daarover het Grondwettelijk Hof te raadplegen, dat gelijkaardige wetgeving kort voordien strijdig had verklaard met de grondwet en de fundamentele vrijheden. In elk geval, de definitie van racisme is zo ruim geworden, en de ruimte voor subjectieve interpretatie zo groot, dat iedereen met de racismeknuppel kan worden neergeslagen als je maar de juiste rechter vindt. En dat concept van strafbare medewerking, een soort stalinistische Sippenhaft, komt erop neer dat wanneer je een vervolgte vereniging steunt door hun vrijheid van meningsuiting te verdedigen, je daardoor alleen al zelf een racist bent. Wat een vervuiling van het debat! Ik heb de indruk dat in Nederland het tij op dat punt wel gekeerd is en er weer een grotere openheid van debat is. Niet dat alles even zindelijk is wat er gezegd wordt, maar het loden gordijn dat nog over België ligt, is bij jullie opgeruimd".

Maakbare samenleving

Matthias Storme vindt het geval Buttiglione zeer veelzeggend: "Hij wilde perfect de wet naleven. Hij was bereid om zijn gedragingen aan de burgerlijke wet te passen, maar niet om zijn gedachten te laten koloniseren. Finkielkraut spreekt terecht van een tolerantie die alleen nog zichzelf tolereert⁴. Echte tolerantie wordt zo onmogelijk. Want als je alle opvattingen ter wereld en van onze eigen geschiedenis op dat Procrustesbed van de antidiscriminatiewetgeving legt, kun je niet anders dan tot de conclusie komen dat de hele wereld en heel onze geschiedenis xenofob, vrouwonvriendelijk, homofoob enzovoort is en dus crimineel. Je gaat andersdenkenden niet meer zien als mensen met een andere mening, maar als criminelen. Geschiedenis wordt dan een permanente waarschuwing om er toch maar vooral niet meer die achterlijke denkbeelden uit het verleden op na te houden⁵. Een politiek instrument, om de nieuwe mens te creëren voor de maakbare samenleving die men op het oog heeft."

Rem op nieuwlichterij

² Arbeiderspers, gedeeltelijk te vinden op <http://www.euronet.nl/users/bc/boek/solli.html>.

³ op 9 november 2004 - dezelfde datum als de bolsjevistische revolutie, de mislukte putsch van Hitler, de Kristallnacht en de val van de Berlijnse Muur ...

⁴ Onder meer in *De groene Amsterdammer* 2 december 1998: "Tolerantie: de laatste tiran?", te vinden op http://www.groene.nl/1998/49/af_tolerantie.html.

⁵ zie hierover mijn "Gebruik en misbruik van geschiedenis", <http://www.storme.be/opsomer2002-storme.html>.

“Nederland kent geen Grondwettelijk Hof, dat wetten toetst aan de Grondwet. Wel, ik zou zeggen: hou dat zo! De toetsing van wetten aan de grondwet gaat terug op de doctrine van Engelse rechters die meenden dat de koning en het parlement niet bevoegd waren om het traditionele common law te veranderen (sir Edward Coke als rechter in *Dr. Bonham's case* in 1610). In Engeland heeft deze leer het niet gehaald, en geldt nog steeds de tegenovergestelde doctrine van *Sovereignty of Parliament*, maar in Amerika ten dele wel: de Hoven oordeelden dat de basisbeginselen van de bestaande rechtsorde gevrijwaard waren tegen wijzigingen door politici⁶. Maar zodra men aanvaardt dat de politici die grondwet zelf kunnen wijzigen en daar allerlei nieuwe principes en doelstellingen kunnen inschrijven, zoals non-discriminatie en sociale en culturele grondrechten, wordt het principe geperverteerd in zijn tegendeel. Nu gaat men omgekeerd eeuwenoude regels en instellingen - zoals het huwelijk –toetsen aan die recente politieke creaties. En op basis dáárvan traditionele regels en instellingen vernielen. Dit is exact het omgekeerde van wat de *judicial review* van wetten oorspronkelijk inhield. Van een rem op nieuwlichterij, hebben ze een instrument tot het vernielen van tradities gemaakt. Je ziet nu dat er eigenlijk geen verschil meer is tussen onze grondwettigheidstoetsing en de Iraanse republiek, waar elke wet voorgelegd moet worden aan de raad van Wachters van de Revolutie. Die moet beoordelen of de nieuwe wet al dan niet in strijd is met de hoogste beginselen van de staat. Dit is exact hetzelfde systeem als in Frankrijk. Daar kan een wet pas worden afgekondigd nadat er een controle heeft plaatsgevonden door de *Conseil constitutionnel*, een niet verkozen orgaan. Die toetst nieuwe wetten aan de Grondwet en de mensenrechten, of liever, aan zijn interpretatie daarvan.”

Ottomaanse Rijk

“Een van de schandelijke arresten van het Hof voor de Mensenrechten in Straatsburg is het arrest van 13 februari 2003 inzake de *Refah*-partij, de vroegere partij van de huidige Turkse premier Erdogan, die nu alom op handen wordt gedragen als een groot democraat. Dat is de man wiens vroegere partij verboden is door de Turkse overheid. Dat verbod is tot tweemaal toe door het Hof van Straatsburg gebillijkt. Men vond dat Erdogans partij zou hebben opgeroepen tot geweld. Maar het bewijs daarvoor was bijzonder mager. Men citeerde toespraken van de toenmalige partijleiders die het over *Jihad* hadden. Dat vond men voldoende bewijs. Terwijl bij ons alle politiek correcte commentaren diets maken dat Jihad ook gewoon inspanning kan betekenen en niet noodzakelijk heilige oorlog. Nog veel erger vind ik dat het feit dat deze partij verboden werd omdat ze voorstander was van het herinvoeren van afzonderlijk regels inzake personen- en familierecht, al naar gelang de groep waartoe men behoort. Dus: islamitisch recht voor de moslims, christelijk voor de christenen, joods voor de joden. Dat is het fameuze *Milletler*-systeem van het Ottomaanse rijk, dat door een aantal van mijn collega's zo geroemd wordt als een model van grote tolerantie. Dat die partij dit systeem opnieuw wilde invoeren en dus verschillende regels wilde doen toepassen voor verschillende mensen, die soms ook onderscheid maakten tussen mannen en vrouwen, was voldoende om die partij te mogen verbieden. En tegelijk wordt Erdogan twee jaar later in Straatsburg met grote sier binnengehaald. Dat kan er bij mij niet in. Het binnenhalen van Turkije in de EU vind ik een complete miskleun. Maar omgekeerd vind ik het arrest waarbij de partij van diezelfde man verboden wordt eveneens een miskleun, minstens in de motivering. Daar zie je weer zo'n wonderlijke tegenspraak in het moderne 'verlichte' denken. Enerzijds houdt men ons het islamitische tolerantie-model, zoals het bijvoorbeeld in het moorse Spanje heeft bestaan, ter bewondering voor. Anderzijds is precies dat model door het

⁶ in Virginia in 1782 en North Carolina in 1787. Ik dank deze verwijzingen aan R.C. Van Caenegem : *Historical considerations on judicial review and federalism in the United States of America, with special reference to England and the Dutch Republic*, te vinden op <http://www.kvab.be/publicaties/publicaties.htm>.

Europese Hof in Straatsburg in radicale termen veroordeeld, toen een partij dit maar durfde voorstellen. Waarna de Europese politici de leider van die intussen onder een andere naam heropgerichte partij, inmiddels premier van Turkije, als groot democraat Europa binnenhaalt.”

Zinvolle indeling

“Het politiek complot – niet in de betekenis van bewuste samenzwering - dat ik vandaag zie domineren drukt zich uitstekend uit in het woord ‘paars’. Liberalen en socialisten hebben elkaar gevonden in hun tegenpolen. De klassiek liberaal democratische samenleving ging uit van een vierdeling van maatschappelijk sferen: namelijk familie, overheid, markt en de burgerlijke samenleving. Die laatste had een bepaalde taak, te vervullen door vrijheid van vereniging, van meningsuiting en drukpers. Een van de belangrijkste taken van het recht was niet uit te maken wat er binnen die sferen gebeurde, maar om ze van elkaar af te bakenen en ervoor te zorgen dat elk op zijn eigen terrein bleef. Bijvoorbeeld om te voorkomen dat de economische logica de staat ging overheersen, of de burgerlijke samenleving. Om te voorkomen dat de menselijke verhoudingen niet vermarkt en gemonetariseerd zouden worden. Natuurlijk heeft dat nooit perfect gefunctioneerd, maar het is nog altijd een zeer zinvolle indeling.”

Paars complot

“Een bepaalde versie van ‘Paars’ heeft aan dit verlichte liberale denken een einde gemaakt. De huidige logica is: versterk de staat en versterk de markt ten koste van de burgerlijke samenleving. Want de staatslogica is antidiscriminatielogica. De logica van de markt is die van de winst, en die heeft geen moeite met gelijkheid, voor zover die meritocratisch is. Ik zat vorig jaar in debat voor de Europese verkiezingen. Dat was heel voorspelbaar. De socialiste zei: wij willen meer staat, en de liberaal: wij willen meer markt. Ik zei: het lijkt alsof die twee hier tegenover elkaar staan, maar eigenlijk hebben ze elkaar gevonden. Want de ontwikkeling van de jongste decennia is: zowel meer overheid als meer markt ten koste van de burgerlijke samenleving, de vrijheid van onderwijs, vereniging en godsdienst.

De christen-democratie heeft dit helaas niet gezien en is er in meegegaan. Totdat ze zelf zagen: hola, het gaat te ver. De vermarkting van het menselijk leven heeft zij voor een groot deel laten gebeuren, evenals de verstaatsing van de burgerlijke samenleving. Natuurlijk zijn er in de christen-democratie altijd mensen geweest die dat zagen. Die zijn er echter niet in geslaagd dat tegen te houden. Men is erin gelopen. Anders dan in Duistland hebben de Belgische en Nederlandse christen-democraten zelfs die monsterlijke antidiscriminatie wetten mee gemaakt, waar de Duitse christen-democraten nu hard tegen vechten. De overheid heeft daardoor het grootste deel van de burgerlijke samenleving ingepalmd. De liberalen hebben dit aanvaard in ruil voor de privatisering van de overheidsbedrijven en een zekere deregulering van de markt. Het middenveld was toch al hun terrein niet, maar dat van de christen-democratie. Dat is het paarse ‘complot’ van de laatste decennia: gelijkheid en economische vrijheid bevorderen ten koste van de andere menselijke waarden.”